

LLIBRES

Hèctor Oliva

PASSATGES A AMÈRICA. LA VIDA DESMESURADA DE CINC CATALANS A ULTRAMAR

Ed. La Magrana. Barcelona 2007.

El volum s'obre amb una aproximació a la figura del sitgetà Facundo Bacardí, tot recordant-nos que cap al 1800 ja hi havia a Cuba una colònia de fills de Sitges que mantenien una organització per a la seva labor a l'illa, els de Subur a Santiago i Guantànamo i els de Vilanova a l'Havana i Matanzas. Però va resultar que els Bacardí eren partidaris de la independència cubana, tot i que a l'exposició universal barcelonina del 1888 els va ploure la distinció de proveïdors de la casa reial espanyola. També el fill gran, Emili Bacardí, va tenir problemes polítics per la seva tasca de promotor independentista justament quan a l'altra banda hi havia un altre penedesenc d'adopció, el general Valerià Wayler, casat amb una filla de Sant Quintí de Mediona. Emili Bacardí va arribar a alcalde de Santiago i va portar a la capital la pavimentació, l'electricitat, els tramvies i les primeres escoles públiques. Tot i això, els orígens del negoci del rom van ser difícils i van comptar amb el suport del soci sitgetà Joan Carbonell i Bori, tot i que no gaire lluny instal·laria el seu negoci Antoni López, el futur Marquès de Comillas. En alguna ocasió Bacardí visita Sitges tal com havia sortit, sense un pa a la post, però potser la relació amb un tercer sitgetà, Daniel Arabitg, és la determinant quan aquest mor sense fills però amb vinyes de la seva propietat al municipi suburenc. Pel que sembla, Facundo Bacardí no va tornar mai més i els seus negocis van situar-se en alguns moments ben a prop del comerç d'esclaus negres.

En aquesta línia el llibre explica com els anglesos van organitzar el negoci del sucre a Cuba al costat del comerç d'esclaus. Sucre cap a Barcelona i Cadis, aiguarent i armes cap a la Costa dels Esclaus africana i el tràfic humà cap al Carib. En aquest entorn se situa igualment la "Sociedad de Beneficencia de los Naturales de Cataluña", el conegut com a "Partit català".

Els altres quatre personatges del volum no són pas penedesencs, es tracta de Fèlix Cardona, de qui havíem sentit contar gestes a l'exiliat vilafranquí Pere Grases; Ramon Mercader, l'assassí de Lleó Trotski, el virrei Amat i Pepe Figueres, el pare de Costa Rica. Per cert que en la batalla d'Iquique trobem entre els catalans Francesc Grau Girona, fill de Sitges. En conjunt el volum és un excel·lent treball de divulgació històrica, sense citacions ni cultisme, més propera a la biografia que no pas a la història erudita: un bon camí per entendre que a terres americanes, i al Carib especialment, l'únic sant devia ser el pare Claret.

J. S. B.

Montserrat Comas i Güell

LA BIBLIOTECA-MUSEU BALAGUER. UN PROJECTE NACIONAL CATALÀ

Edició: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

A la dedicatòria inicial del llibre, Montserrat Comas, autora i actual directora de la Biblioteca del Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú, reivindica amb claredat l'actualitat de l'equipament cultural que avui representa la

institució balagueriana. Diu l'autora: "Un dels equipaments creats al segle XIX amb més significació i transcendència en la política cultural catalana del segle XXI". Una reflexió que pot sorprendre a aquells que desconeixen l'essència i el contingut d'aquell temple de cultura creat per Víctor Balaguer. Montserrat Comas parla de dues quimeres locals fetes realitat: el tren i la Biblioteca-Museu. Referents ben actuals que, acompanyats d'altres com l'Escola Industrial o la Pirelli, conformen el més lluït de l'herència vuitcentista. El prefaci de Lluís Ferran Toledano, professor d'història contemporània de la UAB, ens ajuda a contextualitzar l'obra de Balaguer dins la Catalunya de l'època. La història d'una institució que també es la història i la vida de la seva gent, com ho testimonia la figura de Joan Oliva i Milà, bibliotecari i home de confiança de Balaguer. Se'n destaca també el paper rellevant del reusenc Eduard Toda, amic personal de Don Víctor, com agrada de dir a l'autora. Montserrat Comas desenvolupa el text amb entusiasme, però amb la seguretat i la convicció del que "juga a casa", i amb el suport d'una documentació que coneix amb precisió. Aquests elements, a més de fer-ne pedagogia, també li permeten de formular diferents hipòtesis i interpretacions al voltant de la institució vilanovina. És la seva dèria, i no se n'amaga. Com reconeix ella mateixa, una dèria fruit "d'hores acumulades durant anys mirant parets, remenant i llegint papers". El text repassa tots aquells aspectes relacionats amb l'obra balagueriana: el butlletí de la Biblioteca-Museu Balaguer, la junta de patrons, el fons patrimonial i la seva ordenació, donacions... Capítol a part mereix l'empeny de la institució personalitzada en la voluntat de Víctor Balaguer, per aconseguir la creació d'una Escola d'Arts i Oficis a Vilanova i la Geltrú que vetllés per la formació de la classe obrera. L'autora va ordint un desplegament de fets i arguments que li permeten de demostrar com Balaguer volia convertir la ciutat de Vilanova i la Geltrú en un model a escala on desenvolupar i aplicar les tesis liberals d'organització

social que tant havia propugnat i defensat com a polític. En aquest sentit, la Biblioteca-Museu Balaguer se'ns presenta com una proposta cultural de dimensió nacional. Malgrat que la posició relativa de Vilanova havia millorat amb l'arribada del ferrocarril el 1881, encara es mantenia molt aïllada dels principals nuclis de presa de decisions. Això, no obstant, no fou obstacle per desenvolupar una estructura industrial notable, ni perquè personatges de relleu com el mateix Balaguer, o altres, com Francesc Gumà o Josep Ferrer Vidal, possessin Vilanova i la Geltrú al primer pla de l'actualitat durant bona part de la segona meitat del XIX. Resulta il·lustratiu de veure com, en diferents èpoques, la Biblioteca-Museu s'utilitzà, o això es pretenia, com a plataforma d'influència o projecció política. Queda ben clar que la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú ha esdevingut un element permanent a l'imaginari de moltes generacions de vilanovins. Ara, el text de Montserrat Comas posa de relleu que la institució balagueriana és i ha estat també un projecte cultural de dimensió nacional i que, a més, vol esdevenir un referent significatiu en les polítiques culturals del segle XXI.

A. T. G.

Giovanni Cattini, pròleg de Jordi Casassas

HISTORIOGRAFIA I CATALANISME. JOSEP COROLEU (1839-1895)

Editorial Afers SL, 2007 (Recerca i pensament; 36).

El fet de dedicar un llibre a Josep Coroleu pot semblar per a molts una pèrdua de temps. Em consta que hi ha qui opina que la feina que va fer (per exemple com a historiador) no va tenir cap transcendència. Com és que Giovanni Cattini li ha dedicat tant de temps? Imagino que no el va anar a cercar, sinó que li

va aparèixer mentre buscava l'estructura de la intel·lectualitat catalana al darrer terç del XIX. La virtut de Giovanni Cattini ha estat, doncs, no deixar-lo perdre enmig dels diferents moviments polítics i culturals d'aquells anys.

La personalitat de Coroleu a partir de la lectura del llibre *Historiografia i catalanisme...* ens apareix com a paradigma de les persones que treballen conjuntament per a un projecte comú. I que ho feien des d'una segona línia. L'altra gran encert de la tria ha estat perquè la inquietud vital de Josep Coroleu el va dur a moure's en diversos registres i serveix, per tant, de guia per mostrar l'organització complexa i entrelaçada d'una societat activa i compromesa.

Veiem-ne alguns aspectes remarcables:

Josep Coroleu i Inglada va moure's entorn el corrent liberal de Víctor Balaguer. Amb anterioritat a la publicació de *La Historia de Villanueva y Geltrú* (1874?), amb pròleg de Balaguer, ja havien iniciat una relació que, amb alguns refluxos, va mantenir-se durant força temps. Per altra banda, Coroleu va quedar lligat a Vilanova i la Geltrú, feude de Balaguer, per qüestions estrictament familiars. La correspondència entre els dos demostra que no va ser un simple intercanvi conjuntural, sinó que formava part d'uns objectius planificadors força comuns.

Un altre factor –des del meu punt de vista central en el llibre– és que posa en evidència la complexitat del projecte que es fonamentava en una xarxa densa de relacions i d'activitat cultural. Coroleu, mitjançant el llibre d'en Giovanni, mostra allò que per a molts és tan habitual en la nostra vida quotidiana però que difícilment és aplicat de forma natural als personatges històrics: la vinculació simultània amb mons diversos i sovint contradictoris. Allò que els permetia aquesta relació múltiple

era el denominador comú de la voluntat de transformació. A tota aquesta generació els unia, a més, la consciència que, amb la seva acció, era possible que la transformació social (en un sentit o en un altre) depengués d'ells. Personalment penso que és un dels factors més remarcables i interessants d'aquest darrer període del segle XIX.

Els protagonistes de cada grup de pensament són capaços de moure's i treballar a favor de tot; però existien especialistes: a Coroleu li corresponia la reivindicació del dret. Probablement sigui aquest el vincle intel·lectual més fort que manté amb Balaguer, ja que, com s'ha anat demostrant progressivament, la reivindicació balagueriana de la Corona d'Aragó ha deixat de plantejar-se com un anacronisme romàntic per constatar que la fortalesa de l'argument rau en el que es reclamava es situava damunt l'ordenació en dret de l'antiga Corona d'Aragó. El que serveix per plantar-la davant la proposta castellana és, per una banda, que actuava de forma "democràtica" i, per l'altra, que aportava cotes de llibertat regulades pel braç civil enfront de la visió estrictament feudal de la corona castellana sobre la qual es planificarà l'organització d'Espanya.

Al capítol dedicat al Congrés català de Jurisprudència al desembre de 1880, trobem una llarga i interessant citació de Coroleu el final de la qual diu: "*En una palabra: lo que ha habido aquí es un deslinde de campos, figurando en el uno los que desean que Cataluña conserve la organización familiar y las leyes relativas a la propiedad como las tuvieron hasta ahora, salvar las reformas que con el debido detenimiento hayan de hacerse en ella y encontrándose en el otro lo que, víctimas de un sofisma geográfico, han creído de buena fe que para ser españoles hemos de disfrazarnos de castellanos. Yo he defendido este punto de vista en el Diluvio, como Almirall en el Diari Català,*

Barallat en la Renaixença, Llauder en el Correo Catalán, Collell en La Veu de Montserrat, Mañé en el Diario...”

El dret, doncs, era el punt fort de la defensa nacional capaç d'aglutinar tendències tan diferents. De fet, mtjançant el dret, el que es reivindicava realment era una mentalitat, una manera de viure i veure el món.

El llibre projecta el passat damunt el futur en un aspecte encara molt i molt viu: la laminació del que ara en diem competències, però que Coroleu entenia com a drets intrínsecs d'una societat. Cattini ens demostra que la capacitat de regeneració de la societat catalana, malgrat la constant laminació, es fonamenta en el que s'ha dit més amunt: en la complexitat d'accions amb un mateix objectiu malgrat les diferents procedències ideològiques. La perspectiva ajuda no únicament a entendre el passat, com sabem, sinó, potser, a planificar un possible futur. Però això ja són figures d'un altre paner.

Que llibres com *Historiografia i catalanisme* serveixen per posar en relleu aquest microcosmos de la societat del XIX que, complex i ric de matisos, treballava en la construcció d'un país des dels diferents nivells (social, polític, religiós...) és indiscutible; però també que serveixen per reclamar la necessitat de treballar urgentment per fer emergir tants i tants altres sectors que són encara en l'anonimat i que, posats damunt la taula, ens obririen unes possibilitats realment riques d'interpretació dels antecedents culturals que han pervingut fins avui.

Seguim en el mateix discurs: Coroleu que per la seva lletra ordenada i polida, per la manera de treballar a l'arxiu de Corona d'Aragó, pels arguments que fa servir per recollir i analitzar qualsevol text, etc. ens pot dur a pensar en un home més aviat “tradicional” escriu un llibre fascinant com el de *Las supers-*

tiones de la Humanidad (l'anàlisi del qual és destacable dins *Historiografia i catalanisme...*) que ens acosta a una de les realitats que més ha trigat a posar-se negre sobre blanc i cal tenir-la en consideració a l'hora de visualitzar la complexitat cultural de la societat: em refereixo al món proper a l'esoterisme, magnetisme, vidents... Coroleu, que, abans d'emetre cap judici, ha d'analitzar les coses prèviament, planteja la qüestió amb una deliciosa ambivalència. En aquest punt és obligada la reivindicació de la feina feta per Gerard Horta en aquesta direcció.

Si ens agafem les coses per la part positiva, el llibre de Giovanni Cattini ens posa al principi d'un camí que sembla que, avui, finalment, vulgui començar a tancar una llarga etapa de pràcticament 175 anys (1833). En moments de debats identitàris com el que el context polític actual ens obliga a mantenir, em permet establir una relació amb un altre llibre que gira, fonamentalment, entorn lleis i reglaments tal com havia fet Coroleu en el seu moment. Em refereixo al de López Tena *Catalunya sota Espanya*; vincular un llibre amb l'altre, salvant les distàncies, em fa pensar que l'esforç de persones com Josep Coroleu, entre molts altres, no ha estat en va i que la transformació i adaptació de la realitat necessita un temps llarg i constant administrat per un teixit dens com el que es planteja a *Historiografia i catalanisme*.

Finalment, i no per això és cosa menor, s'ha de destacar el punt de vista que Cattini sap donar-li perquè aconsegueix una lectura molt agradable i perquè com ell mateix diu en la introducció: “*Considerar les accions humanes només com el producte de factors i d'agents materials no deixa entreveure les idees i els sentiments que, altrament, tenen un paper de primera importància en la vida de les persones.*”

M. C. i G.

Lluís Eroles i Benabarre

L'EXILI SADURNINENC DE 1939

Monogràfic revista *Gàrgola* número 27.
Sant Sadurní d'Anoia.

De la mateixa manera que hi ha textos en llibres que no mereixen l'honor de la pàgina relligada podríem dir que hi ha treballs en revistes, com el cas que ara ens ocupa, que mereixerien acollir-se a una petita edició en volum. Aquest és el cas del treball sobre l'exili dels sadurninencs a la fi de la Guerra Civil en la línia de recuperació de la memòria democràtica, presentat pel Centre d'Estudis Sadurninencs el 2006 i subvencionat pel Departament de Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, dins el programa per al memorial democràtic.

Des de la voladura dels ponts d'entrada a Sant Sadurní al gener del 1939 amb la retirada de l'exèrcit republicà, l'autor ressegueix les línies generals d'aquells primers mesos de l'any de la desfeta des del testimoni d'alguns dels que en van ser protagonistes, una història oral que ens parla dels que van agafar el camí cap a França o joves com Joan Rosell i Mata que va ser cridats amb els de la seva lleva en els primers dies d'aquell 1939 i a Arenys de Mar, on va rebre les primeres nocions d'instrucció, va poder veure la columna que marxava cap a França, on va trobar sadurninencs, alguns de la fàbrica d'equips i transport militar Construcciones Colectivas, empresa de Col·lectivitzada Sant Sadurní.

El curós treball de Lluís Eroles ressegueix la trajectòria personal d'una colla de fills de la vila que van marxar cap a l'exili, des d'Antoni Cid i Mas, qui continua residint a França, fins a persones ja desaparegudes com Pere Roca Martí, Josep Millanes Gallart, Josep Miquel Cardús o Teresa Badé i Benages i encara Josep Olivé Vallvé. En un apartat final

l'autor ens explica com era el camp de refugiats d'Argelers. Un apèndix final ens aporta dades de més d'una vuitantena de persones que el 1939 vivien a Sant Sadurní i que per diferents motius i des d'indrets diferents van emprendre el camí de la frontera francesa, un conjunt d'informació que l'autor reconeix com a incomplet i sobre el que demana informació que permeti complementar-lo.

J. M. L.

Daniel Sancho París

A L'OMBRA DEL VESPER. 1936-1939, RECORDS DE LA GUERRA CIVIL A SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS

Ed. Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos. 2007.

Aquest és el resultat d'un treball ampli en el decurs de diversos anys i basat en bona part en la memòria oral d'un conjunt de veïns de la població. El resultat és gairebé luxós, en un estoig, amb el complement d'un DVD que combina el documental amb veu de narrador amb fragments de les entrevistes amb les persones que van aportar el seu testimoni per fer possible el treball. El cos central, però, continua essent el llibre en una edició molt digna i elaborada amb especial cura, quan ha calgut a tot color i amb fotografies aèries que ens permeten entendre bona part del tema del camp d'aviació situat a la població.

Certament, el paper de cada municipi en la guerra fou prou divers i va estar en relació no sols a la importància de la població, sinó també a detalls tan diversos com la seva situació geogràfica o el fet que comptessin amb alguna plana d'extensió considerable que poguessin acollir els camps d'aviació dels petits

aparells que realitzaven labors sobre zones de combat. Aquest és el cas de Santa Margarida i els Monjos que acollirà, a més, algunes activitats complementàries en relació amb els aparells.

Des dels antecedents i preliminars del conflicte militar i civil i els primers moments de la guerra al municipi fins a la fi de la guerra, la postguerra i la repressió franquista, el llibre fa una passejada àmplia i ben contextualitzada que no oblida els fets polítics i socials al poble durant la guerra, la vida diària a la rereguarda i tota la temàtica del camp d'aviació, així com la gent que va anar al front.

El volum, tot i el seu caire rigorós, no perd en cap moment un to d'amenitat que cal agrair a l'autor, especialment en la mesura que es tracta d'un treball de recerca però també de divulgació, que vol arribar a un públic ampli. Com escriu Ramon Arnabat al pròleg: "...un repàs seriós, però ahora amè, en què trobarem els records dels veïns del municipi, uns cops seriosos, d'altres més distesos i fins i tot algun d'humorístic. El llibre ens permet, sobretot, copsar com van viure i sentir la República, la guerra i el franquisme diversos veïns, ahora que ens permet percebre les diferents valoracions que es fan sobre cadascun d'aquests períodes i sobre cadascun dels fets narrats".

J. M. L.

Mossèn Josep Llauredó

VIVÈNCIES D'UN ESTUDIANT DE CAPELLÀ A L'EXÈRCIT POPULAR, AL CAMP DE CONCENTRACIÓ I LA LEGIÓ

Ed. Llibres de Matricula. Calafell 2007.

Al costat de la memòria aplegada per l'àmbit de la història oral, especialment treballada en els darrers anys en relació a la Guerra

Civil i la postguerra, hi ha també els dietaris i fins els treballs memorialístics. Aquest és el cas de qui va ser durant molts anys rector de Calafell. Tal com indica amb deteniment el títol de l'obra, la seva va ser la trajectòria d'un seminarista que es troba a Barcelona el 1936, que ha de deixar els estudis i que quan és cridat ha d'anar al front de l'Ebre quan el tema ja és a les acaballes i en la retirada passa a l'exèrcit franquista. Fet presoner, internat en un camp de concentració, convidat a anar a la Legió al nord d'Àfrica... Són etapes d'un períple que acaba amb el seu retorn als estudis al seminari, i d'aquí a l'exercici de la seva vocació religiosa.

Un text breu, de lectura plaent, farcit d'anècdotes però que, com s'assenyala en el pròleg, aporta també dades i detalls interessants (que es complementen amb algunes notes a peu de pàgina) sobre aspectes de la Guerra Civil a un i altre bàndol. En molts moments la imatge és d'una guerra d'estar per casa, feta de misèries i desorganització, un àmbit que afecta també el període posterior, el d'una postguerra viscuda a la Legió africana. Agraïrem d'entrada l'exercici de rememoració, en especial d'uns moments biogràficament difícils en el decurs de la guerra, però que en cap cas vol fer història, ni s'entesta en consideracions polítiques, ni tan sols hi aplega reflexions d'aquelles que sovint s'escriuen des de la rancúnia o el ressentiment. Una prosa simple de lectura agradable fins i tot per als adolescents que es vulguin acostar per primera vegada al coneixement d'uns anys claus en la història del nostre país, uns adolescents que poden veure's identificats amb aquell xicot que el 1936 feia estudis al seminari.

J. S. B.

Enrique Muñoz Lara

MANUAL CIENTÍFICO PARA EL SIGLO XXI, RESPUESTAS A LAS GRANDES PREGUNTAS

Ed. Nuevos Escritores. Madrid 2006.

**Joaquín Enrique Amórtégui Valbuena
(V. M. Rabolú)**

HERCÓBULUS O PLANETA VERMELL

Ed. A. Prats editor. Burgos.

La socialització de les arts gràfiques, és a dir, l'abaratiment dels costos d'edició i la facilitat per a publicar (i encara ho podríem dir amb més amplitud si ens referíssim a allò que penja d'internet) ha d'haver produït veritables aberracions perquè aquest pobre cronista, gairebé sense pensar-ho, s'ha trobat a les mans amb dos exemples d'allò que es pot arribar a posar en lletra impresa. En el cas de Muñoz Lara es dona, a més, la circumstància que l'autor és penedesenc.

Comptat i debatut, en el primer cas un autor sense consciència del que escriu assegura haver trobat una explicació a la formació de l'univers i, el que és més impressionant, ens mostra la seva capacitat de síntesi en aplegar les seves explicacions en poc més d'una cinquantena de pàgines tot repetint una sèrie de paràmetres i assegurant que el món necessita explicacions noves i sentit comú, de manera que sota aquesta perspectiva no és gens difícil entendre que l'origen de l'univers és situat en una mena de líquid que es va anar condensant i engruixint, com el baf al mirall del lavabo cada matí, en sortir de la dutxa. El llibre és dedicat a la comunitat científica, a veure si s'espavilen, i les pàgines destil·len joies metafísiques de l'alçada de la que diu que "más atrás de estos tres elementos, no se puede llegar ni con el pensamiento, que ya es decir" (pàg. 15).

Per si la comunitat científica no en té prou, V. M. Rabolú ens adverteix en la seva edició que hi ha un planeta vermell anomenat Hercòlulus que ve cap a la terra i ens destruirà. Tot i això, i per si de cas queda algú, ens recorda que els experiments nuclears han acabat per fer malbé l'escorça terrestre i tot el magma interior de la terra s'escaparà fins a l'exterior originant tota mena de desastres. Per suposat, els capítols següents són dedicats a explicar-nos com viuen els extraterrestres dels nostres planetes més propers i com els humans serem castigats per les nostres maleses, excepte uns pocs escollits que se salvaran perquè sortiran en cos astral tot recitant la paraula "faraon" una vegada i una altra.

A la vista de tot plegat podem pensar que segurament hi ha molts altres llibres d'aquest mateix caire tombant per aquests mons de Déu, escampant ximpleries i malgastant paper.

J. M. L.

Pere Sadurní i Vallès

SANT PERE DE PALAU MORANTA. 1.300 REFERÈNCIES DE L'EDAT MEDIEVAL PENEDESENCA

Edició de l'autor. Revista *Font-Tallada*.

Sant Pere Molanta.

Em sento honorat que m'hàgiu volgut convidat avui a ser aquí i poder participar en l'acte de presentació d'un nou llibre de Pere Sadurní, a qui aprecio des de fa molts anys i de qui recordo encara aquells *Retalls del folklore penedesenc* que va premiar i publicar el Museu de Vilafranca ja fa molts anys i on vaig aprendre moltes coses que posteriorment el mateix Pere Sadurní va ampliar en el seu vocabulari del vinyater i en els seus dos extensos volums

sobre el folklore penedesenc. Tota aquesta llarga labor, a més d'altres col·laboracions, en especial amb els amics comuns de la Societat Coral El Raïm de Sant Cugat Sesgarrigues, m'ha permès gaudir de la seva amistat i el seu coneixement de la nostra terra, i m'ha permès aprendre de l'estimació singular que Pere Sadurní té pel Penedès i més en concret per l'indret que avui acull aquest acte. Voldria aprofitar, a més, per recordar que ell m'ha precedit al capdavant de l'Institut d'Estudis Penedesencs en uns anys especialment difícils. Indicaré igualment com sovint m'he hagut d'adreçar al Pere per a demanar-li un consell, una referència, un acte de col·laboració o de suport, i mai li he sentit dir un no, ni per a mi ni per a ningú.

I justament va ser ell qui per primera vegada em va parlar del Palau Moranta, referència que ara queda plenament confirmada i explicada en aquest volum que presentem i que, amb les nombroses variacions del topònim que Pere Sadurní indica a la pàgina inicial del dia, ens ha portat a aquest Sant Pere d'ara mateix des d'aquell palau o castell de monjos guerrers mahometans amb una petita construcció religiosa referenciada amb la denominació de basílica. Certament, el tema no està tancat, hi ha encara molt per treballar en el coneixement d'aquest passat remot que és en l'origen de la nostra història i de la de tot el Penedès però, a més, potser des d'ara caldrà començar a parlar de demanar el canvi oficial del topònim.

En Pere Sadurní és un home miscel·lànic i els seus llibres et deixen d'entrada la impressió que ha estat anys i anys aplegant coses en una carpeta: referències, fotografies, petits detalls, anècdotes. Tot d'una ha resultat que la carpeta és ja ben plena i sorgeix el llibre, de forma que la primera impressió que hom té en fullejar aquesta edició és la d'un llibre madur, acabat, complet, ampli, també molt divers;

d'alguna manera una mena de referència de dir: en aquest moment hem arribat fins aquí i a partir d'ara ja anirem veient com va la cosa, amb aquella vella saviesa de la nostra pagesia, de qui trepitja la terra, la treballa cada dia i la coneix tan bé que sembla talment que no se li escapi ni el més petit detall, de qui sap que no es pot dir blat fins que és al sac i ben lligat. Aquest que tenim al davant és un barraló de vi, del millor vi de la vinya penedesenca, no pas un vi jove, sinó aquell que ha envellit anys a la bóta del racó, o si voleu un sac de blat ben lligat, el fruit ubèrrim de la collita que en resulta de molts anys d'esforços.

El volum entra en el segle X i ressegueix les fites humanes sobre la nostra terra des de les dels pagesos més humils i desgraciats fins a les petjades de la família comtal barcelonina. El llibre fa camí, pas a pas, fins al segle XVIII quan el Penedès afaga la dimensió i el paisatge bàsicament vinyater que li coneixem ara mateix i que tant ens enamora. Cal remarcar també l'amplíssim glossari que ocupa la part final, després d'unes interessants notes parroquials. El contingut de tot plegat ja el podeu imaginar, algunes aportacions destacades, moltes misèries i dificultats en la vida pagesa i també molts anys de silenci, temps en els quals la història del país anava fent camí entre les generacions de dones i homes que lluitaven un dia rere l'altre per la seva supervivència. Nosaltres en som hereus d'aquesta lluita, d'aquesta vida de cada dia feta més de misèries i penalitats que no pas de festes i gatzares i és justament aquesta herència, com ho sap molt bé en Pere Sadurní, la que ens obliga moralment, culturalment, a treballar per la nostra terra, a estudiar el seu passat i difondre el seu coneixement, així ho anem aprenent de les generacions que ens han precedit, com és la d'en Pere Sadurní.

Deixeu-me dir que tots devem molt a la generació de les dones i els homes nascuts

abans de la guerra, una generació que va haver de pujar gairebé sense mestres —i ja sabeu que no em refereixo als mestres d'escola, sinó als veritables mestres de la vida— perquè se'ls havia emportat gairebé tots la guerra o l'exili, així li havia sentit explicar tantes vegades, amb enyorança, a Pere Grases, un dels exiliats, parlar de la influència que al col·legi de Sant Ramon de Vilafranca va tenir sobre la seva formació intel·lectual i humana en els anys de primera joventut el pare Sadurní, traspasat tràgicament durant la Guerra Civil.

Els de les tongades que vam venir després devem moltes coses a les persones de la generació del Pere Sadurní, els homes i dones d'una època en la qual va ser possible realitzar estudis universitaris entre altres coses perquè sovint no hi havia allò que en deien ni un pa a la post, i des de ben joves tots s'havien d'aplicar ja a ajudar a casa, a la feina. Tot i les dificultats van mantenir sempre el cuc de l'estudi, del treball de recerca, de la passió per la història i la prova més evident és entre vosaltres la revista *Font-Tallada*, un veritable exemple de tants anys pel Penedès, malgrat els recursos migrats i les possibilitats més aviat minses d'aquest tipus d'aventures. Potser a la joventut d'ara li costi entendre-ho perquè totes les coses ara semblen molt fàcils, és el preu de la normalitat cultural, el resultat de la labor de tants anys, tot i les dificultats i les circumstàncies adverses que abans esmentàvem. Aquestes generacions més joves el que haurien d'entendre, però, és que la normalitat cultural és aparent perquè en el fons encara hi ha molta feina per fer, com ho demostra aquest llibre d'en Pere Sadurní i comprendre que la història passada, les pàgines d'aquest magnífic treball que ara s'edita, no es pot entendre si hom no s'esforça a posar-se en la situació de l'època descrita i a entendre —per exemple— que el nostre Penedès va ser durant segles una terra on, com a bona part de la resta de Catalunya, es passava gana, una terra de la qual sovint calia marxar per tal

de provar fortuna, ja fos a Barcelona o a les Amèriques i on en les famílies de terratinents l'hereu veia reconeguda la seva primogenitura amb una herència que ja feia anys i panys que l'obligava a treballar la terra, portar la hisenda i mantenir un patrimoni del qual en realitat no en podia disposar, perquè ell era només una anella més d'una llarga cadena que no es podia trencar.

No parlaré més del contingut del llibre, us diré que és ben interessant, per una banda per anar-lo llegint, pas a pas, a petites glopades, com una passejada per la nostra història, fet al qual ha de contribuir l'edició tan acurada que s'ha portat a terme, tan atentament il·lustrada i impresa a dos colors, amb tipografia àmplia i amb complements com les anècdotes, llegendes i detalls de la part final que fan encara més agradable la lectura. Però haig de remarcar igualment que els historiadors trobaran en aquesta edició una valuosa eina de conjunt i una font de dades completíssima, només cal veure que el subtítol parla de 1.300 referències històriques.

De tot plegat jo em quedo, però, amb la imatge de la portada que trobem també a l'interior, una fotografia feta aquí davant mateix en una diada de festa, un aplec, amb la gent ballant a la plaça, els homes que ho observen al tombant, mentre els músics hi diuen la seva i des de dalt del que possiblement havia estat el vell Palau Moranta una colla de fadrines amb brusa blanca de festa observen la plaça amb els ulls delitosos de qui se sent ja convidada al gaudi. Vet aquí una imatge que és una metàfora de la vida, que ens parla del goig senzill de la vida que ha mogut homes i dones durant segles, com ens ho recorda el monument a Manuel Milà i Fontanals al capdamunt de la Rambla vilafranquina: la noia i el soldat, la lírica i l'èpica, l'amor que ens dona la vida i la mort que ens la pren...

Amic Pere, no hi afegixo res més. Enhorabona i gràcies per haver-nos ofert aquest magnífic llibre de la història de la teva terra i el teu poble, que en definitiva vol dir gràcies per tanta estimació i treball constant pel Penedès, que sigui per molts i molts anys més.

J. S. i B.

(*) Parlament de presentació del llibre a Sant Pere de Palau Moranta, el diumenge 21 d'octubre del 2007.

Joan Bosch i Planas

RERE ELS ULLS. FOTOGRAFIES DE L'AMERICA LLATINA

Ed. Vilatana. 2007.

Aquesta és certament una rara avis en la bibliografia penedesenca, un volum ampli, gairebé luxós, de textura agradable i colors plaents, farcit d'imatges i cromatismes de l'Amèrica Llatina en imatges que suggereixen i documenten, sense que vulguin ser necessàriament ni un reportatge ni una obra de creació de l'art fotogràfic. En qualsevol cas, una obra de convida al gaudi, a la reflexió i al plaer de la lectura.

Joan Bosch fa anys que treballa a mig camí entre un i altre continent, a l'entorn d'una col·lecció de contes infantils sobre tradicions del folklore indígena d'aquells països. Dels diversos viatges li han quedat notes, referències, imatges en la ment; però també un ampli conjunt de fotografies, en bona part de celebracions festives locals que ha procurat conèixer en la mesura que li era possible. Tot això ha donat com a resultat una mena de conjunció harmònica, gairebé poètica, que s'escampa per les pàgines d'aquest llibre cercant d'alguna

manera, com diu el seu títol i com subratllen també els diversos textos introductoris, aquell esperit que hi ha més enllà del que veuen els ulls, del que ens transmeten els sentits.

Cal pensar que l'autor, amb una dilatada trajectòria de pintor i també com a creador gràfic, ha trobat en les seves estades a terres americanes una dolça predilecció per aquesta conjunció de sensacions, no sols perquè fugen del quotidià, que en aquest és pertany a la vida a casa nostra, sinó també perquè —i així es pot deduir de la lectura del llibre— hi ha en tot plegat una mena de simplicitat cànida en el viure d'aquelles terres, una senzillesa que se situa en la veritable ànima del poble i que, per aquest mateix caire de simplicitat, convida a l'entusiasme del lector en les pàgines d'una edició, esplèndida i ben acurada, que ens porta a Uruguai, Guatemala, el Salvador, Hondures i Bolívia, i d'allí a Mèxic i el Perú per acabar a Panamà. El llibre inclou també la versió castellana del text.

J. M. L.

Montse Juvé

AUGUST ROSELL: LA PINTURA

Ed. Andana. Vilafranca 2007.

Volum editat amb motiu de l'exposició d'August Rosell a la sala d'exposicions de Caixa Penedès al Fòrum Berger-Balaguer de Vilafranca als mesos d'agost i setembre del 2007. Tot un luxe en quadricomia que ens permet gaudir, per aproximació, de la pintura d'aquest artista vilafranquí en un treball que no vol ser una retrospectiva, però que no defuig els referents d'altre temps.

Amb un pròleg de Josep Maria Cadena on es proposa una reinterpretació dels parà-

metres del vilafranquinisme com a fenomen d'espiritualitat, el volum s'endinsa tot seguit en el vocabulari, lletra rere lletra, amb un plantejament de disseny gràfic que, a la nostra manera de veure, resulta sovint poc agradós, tan superflu com poc entenedor a la mateixa portada del volum. Des d'allí Montse Juvé ens proposa una aproximació a l'univers de l'artista amb el complement de les seves pròpies paraules en una mena de dietari d'oralitat que complementa una àmplia i ben acurada reproducció d'una amplíssima mostra de la seva obra.

Indiquem igualment que el joc de les lletres ve a ser el del continu, d'un text que ens porta a l'altre perquè acaba amb la primera paraula del següent. Tot plegat contribueix a reforçar una concepció àmplia, sense límits ni altres convencions que les del món real, sense principi ni fi, on cap element és prioritari a l'altre (el caràcter circular de la darrera paraula del llibre ens torna a la primera) i on tot s'explica en el context que l'envolta, en l'ordre aparent i arbitrari de totes les coses, tan arbitrari com l'abecedari.

Sense criteris cronològics ni referents academicistes, hom pot resseguir la influència familiar, de les àvies, en els anys de formació, quan admira els elements del clarobscur dels quadres de l'escola sevillana, uns paràmetres que ja veia de nen. Aquestes i moltes altres pautes forgen un volum de preciosisme càlid, gairebé de tendresa tot i el món de proximitat tenebrista que sempre ha caracteritzat bona part del treball creatiu d'August Rosell.

J. S. B.

Joan Santacana

DE PAGESOS A RENDISTES. EL MAS ROMEU DE MONTPAÓ, ESTUDI D'UNA EXPLOTACIÓ AGRÀRIA DEL BAIX PENEDES

Ed. Llibres de Matrícula número 15.
Calafell 2007.

Poques vegades les generalitzacions sobre un període històric poden resultar tan exemplificades com quan hom disposa de la documentació necessària per a resseguir pas a pas la història d'una família, en aquest cas a l'entorn d'una hisenda i l'espai del seu entorn en el decurs de les diverses generacions que hi han fet camí, d'aquí que en el pròleg l'autor remarqui l'interès per penetrar en aquesta anàlisi microhistòrica com una forma interessant de conèixer el passat, lluny dels esquemes abstractes de les històries acadèmiques i oficials. Aquesta recerca, però, només és possible quan, com en el cas que ens ocupa, l'autor pot accedir a l'arxiu particular del mas i d'altres hisendes properes, comptant, a més, amb el fet —malauradament no tan habitual com caldria esperar— que aquest s'hagi conservat. Volem creure que Calafell no és una excepció i que en altres hisendes penedesenques es conserva un important conjunt documental —recentment hem pogut estudiar el del Freixas de l'Arboç i Vilafranca— que podrien permetre treballs d'anàlisi en la línia del que ens presenta el professor Joan Santacana.

Des de la descripció del lloc de Montpaó i la masia de Mas Romeu, el volum ressegueix la nissaga familiar des de les darreries del segle XVII, ressegueix el camí de formació d'una gran propietat com era aquesta i el camí que a través de l'època daurada del vi va portar els propietaris de Mas Romeu a esdevenir finalment rendistes, sense que hi manquin tampoc històries d'esdeveniments violents, sovint procedents de la memòria oral familiar. Situat

en la darrera dècada del segle XIX, l'autor ressegueix el conjunt de propietaris del terme municipal i la vintena de principals contribuents, gairebé tots del municipi. Aquí trobem els protagonistes del caciquisme agrari en el qual se situa la restauració borbònica, en Joan Huguet i Vidal, que seria president de la Diputació; el Joan de Cal Perico; el Panxo, bon amic dels Samà, i en Josep Mestre Giró, caporal dels sometents calafellencs i hereu de Mas Romeu per casament amb la pubilla, tot i això la seva arribada va coincidir amb la crisi de la fil·loxera i, en conseqüència, el pas d'una època de prosperitat econòmica a una altra marcada per la conflictivitat social així com els canvis en els contractes de rabassa. Finalment el llibre estudia l'organització agrària de Mas Romeu en entrar el segle XX tenint en compte bàsicament la figura del masover, així com els diversos passos del conflicte derivat del sindicalisme agrari i de les relacions entre propietaris i rabassaires. Com un exemple més de les coses, el volum es clou amb la referència als anys seixanta, quan bona part de la propietat és parcel·lada i esdevé una urbanització.

El llibre es complementa amb una generosa selecció de fotografies familiars i del conjunt d'aquest patrimoni, amb una referència especial a la masia de planta basilical i al seu estat actual. Volem afegir-hi encara, ni que sigui a la cloenda, que el regust de boca en cloure el volum és que en Joan Santacana s'ho ha passat d'allò més bé furgant en la petita història, en els negocis, els amors i les històries americanes d'aquests calafellencs i, el que és encara més important, que aquesta història entesa com el goig de descobrir els paràmetres de la vida casolana del nostre entorn proper s'encomana fàcilment al lector en una prosa agradosa que, indubtablement, posa a l'abans de qui res no en coneix aquell caire proper i entenedor d'una història que ens parla de la vida.

J. S. i B.

Belén Moreno Claverías

VEUS DE DONA II. EL FRANQUISME A L'ALT PENEDEÈS

Ed. Ajuntament de Vilafranca.

CONSUM I CONDICIONS DE VIDA A LA CATALUNYA MODERNA. EL PENEDEÈS 1670-1790

Ed. Consell Comarcal de l'Alt Penedès. Vilafranca 2007.

Després del treball inicial dedicat als anys de la República i la Guerra Civil i la bona acollida que va tenir aquella primera aportació, Belén Moreno ens ofereix ara una passejada pels anys del franquisme en base a la mateixa estructura de treball: la memòria oral des de les veus anònimes d'un conjunt de quinze dones nascudes entre 1927 i 1948 que abasten una àmplia diversitat de situacions i àmbits socials. El resultat continua sent un volum coral, apreciable, de lectura acollidora, sense pretensions d'erudició però que permeten una aproximació àmplia al període. Com apunta l'autora en les línies inicials "...la manera com van sofrir o viure el franquisme són molt diverses: resignació, repressió, dolor, dificultats, misèria, treball, esperança, submissió, etcètera. Diferents mirades d'una sola realitat d'una mateixa comarca".

En el propòsit inicial del treball hi continua havent la voluntat de lluitar contra el pas del temps, de fixar uns testimonis que el pas inexorable dels dies s'emportarà o submergirà en l'oblit. Parlem sovint de petits detalls o apreciacions personals que el temps tendeix a desdibuixar o confondre, però que en la seva fixació escrita suposen un excel·lent servei a la petita història quotidiana del període, que a l'hora de la veritat ve a ser la més nostra, la que ens queda més propera.

Potser per això s'agraeix la cronologia històrica inicial entre 1938 i 1978, quatre

dècades en el seu àmbit internacional i en el territori estatal, però igualment amb referències locals. La contextualització se situa en un ampli estudi introductori que repassa els antecedents i es refereix a temàtiques com la dona i el treball, l'adoctrinament entre l'escola, l'Església i la Sección Femenina, matrimoni i sexualitat i també la lluita antifranquista. A destacar igualment l'aplec de fotografies, en bona part inèdites, en especial pel que fa als àmbits del treball femení.

També resulta evident una certa perspectiva femenina en la labor d'investigació històrica de Belén Moreno sobre l'època moderna, tota vegada que rere el seu dibuix en perspectiva de la vida familiar hom veu el paper decisiu de la dona en l'àmbit casolà. En conjunt una singular labor de recerca en els arxius penedesencs que ens acosta a la vida productiva i humana d'aquells que a la

nostra terra van contribuir a l'expansió de la producció d'aiguardents i a la seva sortida a través del port de Vilanova. A casa el consum de la xocolata, el tabac i el cafè i els paràmetres de l'alimentació més habitual. El paper patrimonial d'un pagès de Sant Quintí de Mediona ens ha de permetre entendre bona part dels paràmetres dels terratinents penedesencs –els Barba, els Milà, els Torras, els Vidal...– que a partir de les desamortitzacions del segle XIX van veure com podien consolidar un patrimoni memorable, una elit agrària que hauria de patir també, però, els efectes de la guerra. I al seu costat els preveres i beneficiats. L'autora fins i tot ens acompanya a través dels documents històrics a les taules i el servei a les cases urbanes, a la vegada que ens remarca les diferències entre Barcelona i Vilafranca.

J. S. B.